

9.3.2021

Diaarinumero
H 00150/21

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

Viite Hallintovaliokunnan lausuntopyyntö 4.3.2021.

Asia Lausunto hallintovaliokunnan kokoukseen 10.3.2021 klo 13.00 HE 247/2020 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi ulkomaalaislain eräiden säännösten sekä oikeusapulain 17 a §:n kumoamisesta.

Ulkomaalaislain 9 § 2 momentin kumoaminen eli avustajan turvapaikkapuhutteluun osallistumisen mahdollistaminen nykyistä laajemmin on kannatettavaa. Oikeudellisen avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa yleensä edesauttaa asian selvittämistä ja sitä, että kaikki turvapaikkaperusteet esitetään riittävän kattavasti ja mahdollisimman varhaisessa vaiheessa. Avustajan läsnäolo turvapaikkapuhuttelussa todennäköisesti vähentää hallinto-oikeudelle esitettyjä menettelyvirhevaihteita sekä kokonaan uusien turvapaikkaperusteiden esittämistä vasta valitusvaiheessa.

Ulkomaalaislain 190 § 3 momentin kumoaminen eli kansainvälistä suojelua koskevien asioiden 21 päivän valitusajasta luopuminen on erittäin kannatettavaa. Muista ulkomaalaisasioista poikkeava valitusaika on johtanut valitusten toimittamiseen myöhässä tai puutteellisena sekä heikentänyt valitusten laatua. Poikkeuksellisen lyhyt valitusaika ei ole tehostanut tai nopeuttanut asioiden käsittelyä hallinto-oikeudessa, päinvastoin. Valitusajan palauttaminen 30 päivään selkeyttää tilannetta ja mahdollisesti myös parantaa valitusten laatua.

Oikeusapulain 17 a §:n kumoamista eli kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa käytössä olevan asiakohtaisen palkkion poistamista ja siirtymistä palkkion maksamiseen ajankäytön perusteella ei vastusteta vaikkakaan sitä ei koeta erityisen tarpeellisena muutoksena.

Kansainvälistä suojelua koskevissa asioissa valittajalle on lähes poikkeuksetta myönnetty oikeusapua. Ilman laskuerittelyä maksettava asiakohtainen palkkio on yksinkertaistanut huomattavasti palkkion vahvistamista. Vuonna 2016 käyttöön otettu varsin joustamaton asiakohtainen palkkio aiheutti sen, että palkkion määrä oli yksinkertaisissa asioissa liian suuri ja vaativissa asioissa se ei kattanut avustajan todellista työmäärää. Myöhemmin säädetty mahdollisuus asiakohtaisen palkkion määrästä poikkeamiseen erityisistä syistä on antanut hieman liikkumavaraa vaikkakaan asetuksella säädettyistä palkkiomääristä ei ole juurikaan poikettu. Hallinto-oikeudessa nykyisen käytössä olevien 400, 800 ja 1 300 euron suuruisien asiakohtaisten palkkioiden käyttö on suhteellisen vakiintunut esimerkiksi siten, että korkein palkkio maksetaan lähes poikkeuksetta silloin, kun asiassa on järjestetty suullinen käsittely.

Palkkion määrääminen ajankäytön perusteella mahdollistaisi paremmin avustajan asiaan tosiasiaassa käyttämän työmäärän huomioon ottamisen, minkä uskotaan houkuttelevan pätevämpiä avustajia hoitamaan kansainvälistä suojelua koskevia asioita. Käytäntö on kuitenkin osoittanut, että ammattitaitoiset avustajat hoitavat työnsä hyvin ja vähemmän taitavat huonosti riippumatta siitä, maksetaanko palkkio asiakkohtaisena vai ajankäytön perusteella. Asiakohtaisesta palkkiosta luopuminen tulee lisäämään hallinto-oikeuden työmäärää, koska palkkion määrääminen yksilöidyn ajankäyttöön perustuvan laskuerittelyn perusteella on työläämpää ja vie enemmän aikaa kuin asiakkohtaisen palkkion vahvistaminen. Tähän nähden asiakkohtainen palkkio olisi kannatettavaa säilyttää.

Vaihtoehtona tuntikohtaiseen palkkioon siirtymiselle on esitetty asiakkohtaisen palkkion maksuluokkien lisäämistä. Moniportainen järjestelmä tarjoaisi paremmat mahdollisuudet ottaa huomioon asian erityispiirteet mutta palkkion määrääminen edellyttäisi nykyistä enemmän harkintaa ja maksettavan määrän tarkempaa perustelemista. Tällöin tilanne vastaisi käytännössä palkkion määräämistä tuntiperusteisesti sillä erolla, että avustajan työmäärän ja palkkion suuruuden arvioiminen hallinto-oikeudessa olisi vaikeampaa, koska avustajan ei tarvitsisi toimittaa erittelyä tehdyistä toimenpiteistä. Asiakohtaisen palkkion laajasta porrastamisesta seuraisi myös väistämättä hajanaisuutta oikeuskäyttöön. Maksuluokkien lisäämiseen tulisi suhtautua varauksella, joskin se olisi maltillisena kannatettavaa, mikäli asiakkohtainen palkkio päädytään säilyttämään.

Voimaantulosäännöksen mukaan avustajan palkkiota koskevien säännösten soveltaminen riippuisi siitä, milloin palkkiovaatimus on tehty. Tämä tulisi todennäköisesti aiheuttamaan tulkintaongelmia. Palkkiovaatimus voidaan esittää hallinto-oikeudelle asian käsittelyn missä vaiheessa tahansa ja yleistä on, että oikeusapua haetaan vasta sen jälkeen, kun valitus on laitettu hallinto-oikeudessa vireille. Avustajat saattavat myös esittää päivitetyn palkkiovaatimuksen valitusprosessin aikana. Näin ollen tulkinnanvaraiseksi voi muodostua sen arvioiminen, milloin palkkiovaatimus katsotaan tehdyksi. Huomattavasti selkeämpää olisi, että hallinto-oikeudessa jo vireillä olevissa valitusasioissa sovellettaisiin ennen lain voimaantuloa voimassa olevia säännöksiä.

Lausunnon on valmistellut hallinto-oikeustuomari Taina Hakkarainen.

Ylituomari Ann-Mari Pitkäranta